

Söyleşi / Interview:

Küresel iktisadi kriz

Daron Acemoğlu*

Abstract. Global economics crisis

Our Chief Editor Ali Bilge realized a conversation with Daron Acemoglu in Washington on March 9, 2009. Throughout this conversation, the following issues within the framework of the current global economic crisis, originated in USA and then spread around the world, had discussed: the analysis of the neo-liberal economic policies of the last 25 years, how the current paradigms would evolve within this process, the impacts of the liberalization seen in goods and financial markets on the current global crisis, the importance of the global economic crisis in terms of the science of economics, the shares or responsibilities of the politicians and the actors of the financial markets on the current global crisis, the comments of economists around the world about the crisis and their suggestions to defeat it, and the policies that new USA president Barack Obama would likely carry out in order to surpass the crisis. This conversation with these aforementioned topics gives important clues to understand the prevailing global crisis which has afflicted several countries in the world.

Keywords: Global crisis, Neo-liberal economic policies, Globalization

JEL Classification: G01, G18

Özet.

9 Mart 2009 tarihinde, dergimiz Genel Yayın Yönetmeni Ali Bilge tarafından Washington, DC'de gerçekleştirilen söyleşide; ABD'de başlayıp tüm dünyaya yayılan küresel ekonomik kriz karşısında son 25 yılda uygulanan Neo-Liberal İktisat politikalarının analizi ve mevcut paradigmalardan nasıl evrileceği, mal ve finans piyasalarındaki serbestleşmenin yaşanan krize etkisi, küresel iktisadi krizlerin İktisat bilimi açısından önemi, krizde finans piyasasının aktörleri ile politikacıların payları, Dünya iktisatçılarının mevcut krize bakışları ile krizin aşılması için bugüne kadar ortaya konan çözüm önerileri ve ABD'nin yeni Başkanı Barack Obama'nın krizi aşmak için uygulaması muhtemel politikalar konuşuldu. Söyleşi konuları itibari ile birçok ülkeyi derinden sarsan veya sarsacak olan küresel ekonomik krizi anlamak için önemli ipuçları veriyor.

Anahtar Kelimeler: Küresel kriz, Neo-liberal iktisat politikaları, Küreselleşme

JEL Sınıflaması: G01, G18

* Prof., Dr., Massachusetts Institute of Technology.

Ali Bilge (AB)- Yaklaşık 30 yıldır uygulanan iktisat politikaları ve ege- men iktisat anlayışı bugünün Dünyası- nda yeterince ve gereğince sorgu- lanıyor mu sizce?

Daron Acemoğlu (DA)- Bu politika- lardan ne demek istediğinize bağlı.

AB- Neo-Liberal iktisat politikaları.

DA- Mal piyasalarındaki serbest dolaşımdan bahsediyorsanız, bunlar yeterince sorgulanıyorlar. Hatta ge- reğinden fazla bile sorgulanıyorlar bir açıdan. Bugünün dünyasında bir çok ekonomist ve politikacı popülist politikaları öne sürerek oldukça çok prim yapıyor. Bunun içinde iyi tanı- nan iktisatçılarda var, bir sürü politi- kacılar da var. Ama onun dışında Fi- nansal pazarlardan bahsediyorsanız bu konuda durum biraz daha değişik. Çünkü finansal piyasalarda büyük bir fiyat serbestisi geçirildi. Bu fiyat serbestisi aslında ekonomik teorinin de problematik olduğunu söylediği

bir şey. Yani mevduat sigortası ya da bir sınırlı sorumluluk olduğu zaman tabii ki bankalar ve diğer finansal ku- rumlar yaptıkları zararları kendileri ödemiyorlar. Ve bu durumda en basit ekonomi teorisi bile bu bankaların ve finansal kurumların bir şekilde dü- zenlenmesi gerektiğini söyler. Buna rağmen regülasyon tamamen azaltıl- dı. Bugünkü krizin birçok sebebi bu finansal problemlerde yatıyor.

AB- Son yıllarda hakim olan, hem mal piyasalarında hem de finansal piyasalardaki serbestleşme her şeyi çözer anlayışı, devlet gece bekçisi olsun başka işe karışmasın anlayışı gibi paradigmalardan çıkmış olduğu- nu söyleyebilir miyiz?

DA- Yine tam ne demek istediğinize bağlı. Çünkü eğer bu “çöktü” diyen- lerin çoğu buna karşı sanayi politika- sı, devlet tarafından başka sektörlere sübvansiyonlar, sınırlı ticaret gibi politikaları öne sürüyorlar. Ancak bu

1967’de İstanbul’da doğan Acemoğlu, 1986 yılında Galata- saray Lisesi’ni bitirdi. Lisans derecesini İngiltere’nin York Üniversitesi’nde alan Acemoğlu, yüksek lisans ve doktora dere- celerini ise bu dalda en prestijli okullardan olan London School of Economics’ten aldı. 1992-93 yılları arasında London School of Economics’te ders veren Acemoğlu, 1993’te ABD’deki dün- yaca ünlü MIT’de ders vermeye başladı.

2000 yılında profesörlüğe yükselen Acemoğlu’nun ilgi alanı içine giren başlıca ko- nular, siyasal ekonomi, ekonomik kalkınma, ekonomik büyüme, gelir ve ücret den- gesi eşitsizliğidir.

“Review of Economics and Statistics” ve “Journal of Economic Growth” dergilerinin yardımcı editörlüğünü yürütmekte olan Acemoğlu, ayrıca İktisat İşletme ve Finans Dergisi Akademik Bilimsel kurulu üyesidir.

Acemoğlu, 2005 yılında John Bates Clark madalyası¹ ile ödüllendirilmiştir.

Kaynak: Web

¹ John Bates Clark madalyası, her iki yılda bir ekonomi bilimine en büyük katkıyı yapan 40 yaş altındaki bir bilim adamına verilir.

politikalar ekonomiye çok daha büyük zararlar da bulunur. Yani serbest piyasa ekonomisi diye bir kavramı böyle homojenmiş gibi ortaya atıp, ondan sonra karşı çıkmak kolay ama pek verimli bir davranış değil.

AB- Yani sonuçta bugünkü çöküntüyü mevcut paradigmanın-anlayışın içerisinde bir restorasyonla mı ilişkilendireceğiz, yoksa yeni bir paradigma mı oluşacak ?

DA- Yeni paradigmanın elemanları var. Finansal regülasyona çok daha değişik bakmamız lazım. Özellikle finansal şirketler şu anda bundan 30-40 yıl öncesine göre çok daha küreselleşmiş bir hale geldiler. Ve bunların regülasyonu için yeni bir bakış açısı getirilmesi lazım. Bunu değişik bir paradigma olarak görebiliriz. Ama onun dışında siyasi iktisat'a baktığımız zaman yeni bir paradigmaya gerek yok. Bu olanları, yani son 5 sene içerisinde olanları bizim çok iyi anlaşılan siyasi iktisat modellerini kullanarak anlamamız mümkün. Hatta bunları siyasi iktisat modellerini kullanarak önceden görmemiz de gerekiyordu. Çoğumuz göremedi. Ama bu nedenle yeni bir iktisadın geliştirilmesine gerek yok.

AB- Dünya tarihine baktığımızda krizler genelde iktisatta alan da yaratıyor.

DA- Evet. O alanları kesinlikle yaratacak. Örneğin finans konusunda bir çok iktisatçı çok aktif bir şekilde araştırma yapmaya çalışıyor ve finansal krizlerin nasıl anlaşılması gerektiğini, finansal regülasyonların nasıl bununla başa çıkacağını bulmaya

çalışıyor. Onun dışında yeni bir alan bence ekonomistlerin risk ve oynaklık konularına olan bakışlarının çok değişmesi lazım. Yani örneğin son 30 sene içinde Amerika'da "Great Moderation" dedikleri ve yıl yıl ekonominin aşağı ve yukarı çıkma davranışları ve sonra bunların sona erdiği ve ekonominin risksiz büyüebildiğini söyleyen insanlar vardı. Bu nedenle risk konusunun ve özellikle ekonominin nasıl bir risk alabilmesi konusunda olan araştırmalar çok azalmıştı. Bu konularda yeniden bir araştırma heyecanı gelecek.

AB Görebildiğim kadarıyla krizden çıkış için mevcut iktisat anlayışı içinde bazı değişikliklerin yapılması için bir şeyler söyleniyor, bir şeyler yapılmaya çalışılıyor ama şuana kadar yön gösterici, yol gösterici pek bir şey de yok , sizce krizden çıkışı bilen var mı ?

DA- hayır. Tamamen haklısınız. Yani şu anda bir çok politikacı ve iktisatçı krizden nasıl çıkılacağı konusunda fikir beyan ediyorlar ama bunların hiçbirinin çok kuvvetli bir tabanı yok. Kimse şu anda ekonomiyi bu krizden nasıl çıkaracağını bilmiyor. Örneğin Obama'nın planlarına baktıysanız her şeyden biraz yapalım gibi bir yaklaşımla hazırlanmış planlar. Ve gördüğümüz gibi çok büyük bir etkisi olmuyor şu anda. Hatta sermaye piyasalarına negatif bir etkisi oluyor.

AB- Finansal küreselleşme, sermaye hareketlerinin serbestleşmesi ve bunlara gelen eleştiriler ve bu sistemin yarattığı tahribatları hep konuşul-

du. Hem gelişmişler hem gelişmekte olanlar hem de garibanlar için dünyada hakim olan bütün bunları içeren bir küreselleşme modeli geçerliydi. Bu model tüm dünyaya pazarlandı. Ve bunun doğru olduğu da zikredildi son yirmi beş yıl içerisinde. Şimdi yaşanan iktisadi kriz daha insan merkezli iktisadi ve sosyal bir düzenin arayışlarına götürür mü? Böyle bir tasarım tartışılmaya başlandı mı sizce? Bunun için entelektüel bir sermaye oluştu mu dünyamızda?

DA- Tabii ki bunların bir bölümü olacak. İnsanlar küreselleşmeye daha değişik bakacaklar ve özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki finansal ilişkilerin nasıl daha sağlam bir tabana oturtulabileceği ve daha nasıl risksiz şekilde yapılabileceği konusunda bir sürü düşünce ortaya atılacak. Ama ben yine aynı şeyi söyleyeceğim; böyle tepkileri sanki ekonomik teoriyi, özellikle Ortodoks ekonomik teoriyi, tamamen yanlış çıktı şeklinde yaklaşırsa bunun çok daha büyük bir zararı olur. Örneğin bu krize doğru yanıt gelişmekte olan ülkelerin borsalarını yabancı ülkelere kapatmak değildir. Kesinlikle değildir. Hatta tam tersine böyle bir şey yapılırsa bunun çok büyük bir negatif etkisi olur. Zaten ihracatları düştüğü için Çin, Hindistan, Türkiye

gibi ülkeler zaten zor durumdalar. Bir de bunun üzerine yabancı sermaye -özellikle kısa dönemli değil de uzun dönemli şekilde gelen yabancı sermaye - dezavantajlı bir duruma düşürülürse bunun çok daha negatif etkileri olur.

AB- Sorguladığımız bir şey var. Devlet ve piyasanın rolü ve ilişkisi. Kriz sonrası kapitalizm nasıl evrilecek? sorusu gündeme geliyor. Kapitalizmin kriz sonrası alacağı biçim ve devletin rolü -ki kapitalizmin son yıllarda geçerli olan versiyonunun dünyada böylesi bir tahribat ve böylesi bir buhran yarattığına tanık oluyoruz, bu tür eleştiriler gündeme geliyor. Yeni dönemde devleti daha etkin tartışacağız sanırım, öyle görünüyor.

DA- Yine tam kalmıyorum. Çünkü burada yine bazı çok popülist fikirleri ortaya atan insanların yaptığı bir karıştırma var. Devletin iki tane rolü var. Birincisi, devletin kurumların kurumsal tabanını sağlaması. Kurumların kanun yaptırımı, mukavele yaptırımı, finansal düzenleme, bunlar devletin piyasaların iyi çalışması için yapması gereken şeyler. Finansal düzenlemeler de bunun bir bölümü. Yani mesela siz az önce “gece bekçisi” örneğini verdiniz. “Gece bekçisi” durumu ile ne demek istediğinize bağlı. Eğer “Gece

bekçisi” durumu ile devlet hiçbir şey yapmayacak, sadece polis verecek demek istiyorsanız tabii ki bu yanlış bir şey. Buna kimse inanmıyordu zaten. Devletin belli bir yasanın kurumsal tabanını, kurumlarını desteklemesi gerekiyor. Ama onun dışında devlet Türkiye’de bundan otuz sene önce olduğu gibi kimin, hangi sektörün ne kadar para alacağını, hangi işadamlarının ihaleleri alacağını tamamen belirleyen devlete bağımlı bir oluşum var. Bu ikisi çok değişik şeyler. Türkiye’de maalesef hala devlet kaynak dağılımı işleminin içerisinde çok büyük bir rol oynuyor. Hala politikacı ile bir bağlantıları olmadan insanlar başarılı büyük işlere girişmiyorlar. Türkiye’de hala yolsuzluk çok büyük bir problem. Ve

eğer böyle basit bir aracı kullanırsak yani şuana kadar bu kriz devletin yerince rol almamasından kaynaklanıyor, bunun yanıtı devletin daha büyük rol oynaması dersek bence problemleri çok daha kötü hale getiririz. Onun için bu devletin kurumsal tabanları verme rolünü ve devletin direkt olarak kaynak dağılımını etkileme rolünü ayırabilir ve bu krizin tamamen devletin kurumsal tabanları iyi bir şekilde oluşturamamasından kaynaklandığını tesbit edebiliriz.

AB- Bu şekilde kapitalizmin nereye

doğru evirileceğini düşünüyorsunuz? Nasıl bir kapitalizm isteniyor?

DA- Bence 1990’larda olan gelişmeler hiç de fena değildi. 1990’larda Çinin ve Hindistan’ın çok hızlı bir şekilde büyüdüğünü gördük. Bunun sonucu olarak dünyada bir milyar kişi fakirlikten fakirlik üstüne geçti. Avrupa ve ABD büyük bir verimlilik artışı geçirdiler. Birçok az gelişmiş ülke yavaş yavaş büyümeye başladı. Ve bunlar tamamen bizim Ortodoks ekonomi politikaları altında oldu. Aynı zamanda finansal sektör çok kuvvetlendi ve özellikle ABD’de

“Türkiye’de hala devlet kaynak dağılımı işleminin içerisinde çok büyük bir rol oynuyor. Hala bir politikacı ile bağlantıları olmadan insanlar başarılı, büyük işlere girişmiyorlar.”

kendi kendini düzenleme durumuna düştü. Yani kendi düzenlemesini yapacak olan politikacıları ve kurumları eline geçirdi. Bunun sonucu olarak da finansal düzenleme ve fi-

finansal istikrar problemleri çok arttı. Son yıllarda gördüğümüz gelişmeler finans sektörünün problemlerinden kaynaklanıyor. Yani para piyasasından kaynaklanıyor; mal piyasasından veya teknolojik gelişmelerden kaynaklanmıyor.

AB- Evet krizi tetikleyici gücün finansal piyasalar ve oradaki yanlış ilişkilerden kaynaklandığı şeklinde özetleyebiliriz. Teşhis böyle olunca da içinde bulunduğumuz krizden kurtulmak için sürekli finansal sektörde yapılan operasyonları görüyo-

ruz. Ancak bu gayretlerde krizden çıkış için yeterli olmuyor ve gittikçe, Türkçe de bir deyim vardır ‘bu hamur daha çok su kaldırır’ bu vaziyette gelen paketler de eriyor.

DA- Evet. Fakat kesinlikle devletin finansal piyasaları, para piyasalarını düzenlemesindeki rolünün değişmesi ve bunun çok daha radikal şekilde düşünülmesi gerektiğinden, devlette önemli rol oynayan insanların bir şekilde bu çok güçlü olan finans lobisinden ayrılmaları gerektiği konusunda bahsediyorsanız, bu çok önemli ve çok haklısınız. Ama eğer devletin ekonomideki genel rolünden bahsediyorsanız, o konu çok genel.

AB- Ben burada devletin rolünü bir sosyalist devlet modeli anlamında söylemiyorum. Bu kriz sonrasında geçmişten çok taraflı dersler çıkararak yeni bir devlet tasarımı da yapmak durumundayız. Sermaye hareketleri içerisinde aşırı serbestinin yarattığı tahribatlar, geçmişte buna ilişkin bir takım öneriler de olmuştu, bu finansal hareketin denetimsizliği hatta bu sistemin yarattığı yolsuzluk. Türkiye için yolsuzluk örneği veriyoruz ama Nazdak’daki hikaye, 15 tane Türkiye yolsuzluğu eder.

DA- Çok doğru. Aynen katılıyorum.

AB- Kriz içinde yaşadıklarımıza bakınca, hiç kimsenin kimseye diyecek lafı yok yani. Bana 90’larda 80’lerde sistemin nasıl harika işlediğini söyleyenler şimdi yüzüme bakamıyorlar açıkçası. Yaşanan yolsuzluklar ve sistemin birbirini denetlememesinin üzerine çeşitlemeler görüyoruz. O nedenle topyekun bir bozukluk yaşı-

yoruz. En azından sadece gelişmekte olan ülkeleri kategorize etmeyelim diyorum.

DA- Hayır yani finansal regülasyon tamamen tüm ülkeler için yapılması gereken bir şey. Ve dediğiniz gibi siyasi ve ekonomik problemler hem gelişmekte olan ülkelerde var hem de gelişmiş ülkelerde var. Ama ben kesinlikle size tamamen katılıyorum. Finansal güçlerin politikaya çok büyük etkisi var. Bunun regülasyona* negatif bir etkisi oldu. Ama bir şekilde bunu şununla karıştırmayalım- ABD ve Avrupa politik sistemine bakarsak, burada olan yolsuzluk yine de gelişmekte olan ülkelerinki ile aynı değil.

AB- Gayet tabii.

DA- Bunu “Amerika’da da yolsuzluk var o yüzden az gelişmiş ülkelerdeki yolsuzluğu görmezden gelelim” şeklinde kullanmamak lazım.

AB- Tabii ki görmezden gelemeyiz. Bu genel bir ahlaki sorundur. Peki İkinci Dünya Savaşı sonrasında bu yana izlediğimizde dünyaya hâkim ABD ekonomisi gittikçe gücünü kaybeden bir ekonomi oluyor bazı alanlarda. ABD’nin liderliği nereye doğru evrilir? Dolar nereye doğru evrilir? Bu kriz nedeniyle doların rezerv para olma gücünü kaybetmesini olasılık dâhilinde görüyor musunuz?

DA- Tabii tabii gelecek 10-15 sene içerisinde mümkün. İnsanlar kriz zamanında bile dolara daha fazla güveniyorlar ve riski azaltmak istediklerinde güvenli para olarak doları görüyorlar. Onun için kısa dönemde bunu görmeyeceğiz.

AB- Peki önümüzdeki dönemde Çin ve gelişmiş Asya'nın yeni bir para bloğu yaratması, ortak bir kur ve para politikası belirlemesi, yeni bir rezerv para oluşturmasını bekliyor musunuz?

DA. Kolay değil tabii. Çin'den ve Hindistan'dan önce Euro'nun bu rolü oynamasını bekledik. Euro'nun bile şuanda tam olarak bu rolü oynamadığını görüyoruz. Tabii ki Çin'de ve Hindistan'da 1'er milyar insan var. Bu ülkelerin kendi para politikaları dünya ekonomisi için giderek daha önemli bir rol oynayacak. Ama uluslararası rezerv para rolünü herhalde daha gelecek 30 sene içerisinde göreceğimizi sanmıyorum.

AB- Bende zaten bu soruları daha çok 21. yüzyılın ilk çeyreği hatta ilk yarısı için soruyorum. 2030-2035'lerde bu kriz temelli yeni gelişmeler olabilir belki. Çünkü Asya'da da bir takım çalışmalar olduğunu biliyoruz.

DA- Çok doğru. Asya çok dinamik.

AB- Bu konuda da bir takım tartış-

“Çin’de ve Hindistan’da 1’er milyar insan var. Bu ülkelerin kendi para politikaları dünya ekonomisi için giderek daha önemli bir rol oynayacak.”

malar ve konuşmalar var.

DA- Evet.

AB- Ben bu kapsamda gelişmişlik düzeyinin batıdan doğuya bir eksen kayması da söz konusu olabilir diyebilir miyiz?

DA- Tabii o zaten yaşanıyor. Ve bu çok normal bir şey. Eğer sağlıklı bir dünya ekonomisi varsa bunun olması lazım. Çünkü sağlıklı bir dünya ekonomisinde, küreselleşmiş bir dünya ekonomisinde teknolojinin ve sermayenin Avrupa'dan ve ABD'den Asya'ya doğru

kaymasını bekleriz. 1990'larda bu çok başarılı bir şekilde oluyordu. Hindistan'a, Çin'e hatta Türkiye'ye gelen teknoloji, 1960-1970'lerle kıyaslandığında çok daha değişikti.

AB- 1929 krizinin maliyetini dünyada garibanlar üstlendi. Peki bu krizin maliyetini sizce kim üstlenecek? Krizin sorumluları maliyeti üstlenecek mi?

DA- ABD ekonomisi kesinlikle üstleniyor. Ama ABD ekonomisi içerisinde tabii ki gördüğümüz gibi bu faturayı üstlenenler daha çok fakir

halk veya orta kısımdaki halk. Asıl bu problemde sorumlu olan insanlar finansal şirketlerin başında olanlar bu riskleri alanlar ve belli etmeyenler pek büyük darbe görmüyorlar. Onların 100 Milyon olan gelirleri 10 Milyona düştü ama işsiz kalmak veya aç kalmak gibi bir problem değil bu.

AB- Bu ciddi bir ahlaki sorun değil mi?

DA- Evet.

AB- Ben bir

iktisatçı olarak görüyorum ki; kriz ortamları, insanlık için çok kötü ve zor anlar yaşıyor fakat bu zor dönem iktisatçılar için heyecan dolu, renkli bir dönem oluyor. Bir iktisatçı olarak siz nasıl görüyorsunuz?

DA- Tabii tabii, aynen katılıyorum. Çünkü bir sürü yeni problemler ve yeni sorgulamalar var. Konuştuğumuz gibi finansal regülasyonun nasıl yapılacağını, gelişmiş ekonomilerin risklerle nasıl başa çıkacaklarını ve hatta yine konuştuğumuz gibi siyasi ekonomi politikalarının yani düzenlemelerin nasıl yapılacağı gerçekten zor ve enteresan konular. Ekonomi

“Krizden asıl sorumlu olanlar pek büyük darbe görmüyorlar. Onların 100 Milyon olan gelirleri 10 Milyona düştü ama işsiz kalmak veya aç kalmak gibi bir problem değil bu.”

bilimi açısında yeni bir dinamizm gelmiş durumda.

AB- Biz iktisatçıları bu dönemde İktisat galerisinde yönlendirecek olan itici yaklaşım ne olur? Mesela 1929 sonrası Keynes gibi bir rota çıktı ortaya. Acaba biz Keynes’i tekrar çağırıyor muyuz?

DA- Bir açıdan çağırıyoruz ama zaten hiçbir zaman tamamen gitmemiştir. Makro modellere bakarsanız

Keynesçi çok elemanları var. Şuanda Obama’nın politikalarında da çok büyük bir Keynesçi elemanı var. Bir açıdan da 1990’larda yapılan politikalarla arasında büyük bir kopukluk yok. Mali politika daha önemli bir rol oynuyor ama onun dışında çok büyük bir değişim yok. Ve bençe aynı şekilde devam edecek. Tabii insanlar daha fazla kriz konusu çalışacaklar, Keynes’in bazı fikirleri, örneğin “Spekülasyon” konusunda olan fikirleri, –ki unutulmuş fikirler değildi bunlar- yine ortaya atılacak ve tartışılacak. Ama yine de Keynes gibi genel bir teoriyi formüle edip,

bunu ekonomik politikaların tamamen nasıl değişeceğini ortaya atacak birinin çıkacağını sanmıyorum.

AB- Yeni bir Keynes bekleyemeyiz diyoruz yani?

DA- Evet. O düzeyde etkisi olan birinin çıkacağını sanmıyorum.

AB- O zaman orada bir alan yaratma pozisyonu daha farklı olacak.

DA- Evet.

AB- Yani Keynes'in kendisini değil de ruhunu çağırıyoruz. Öyle mi?

DA- Evet. Tamamen büyük bir paradigma değişimi değil, aynı paradigmanın içerisinde ufak ufak alanların evrilme ve devrime uğraması.

AB- Peki bu yeterli olacak mı? Yeterli görüyor musunuz bunu? Yoksa biz 2 sene sonra yine kriz içinde oldursak başka şeyleri gündeme

getirmekle karşı karşıya olmayacak mıyız? Yani mevcut değerler dizisi içindeki küçük adacıklarla oynamak yeterli olacak mı?

DA- Eğer bunlarla oynamak krizleri ortadan kaldıracak mı diye soruyorsanız, hayır. Çünkü kapitalist sistemin içerisinde krizlerin ortadan kaldırılması mümkün değil. Risk konusunda olan düşüncelerimizi yeniden gözden geçirilmesi gerekir dediğim zaman bunu kastediyordum. Hiçbir zaman riskin ortadan kaldı-

rılması mümkün değil. Yani bundan 5-10 sene sonra da krizler olacak. Boyutları bunun kadar büyük olmaz. İnsanlar bugün olduğu gibi kötü durumlardan geçmezler. Ve her kriz olduğunda modellerimiz, dünyaya bakış açımız ve politikalarımız biraz değişecek. Ama ne bu politikaların krizleri ortadan kaldırmasını ne de ekonomi biliminin yeniden yapılmasını bekliyorum.

AB- Ancak tarihin şu anında; devletlerin, uluslararası kuruluşların ya da iktisatçıların yaşanan iktisadi buhranın ortadan kaldırılması için net bir çözüm formüle tanzim ettiğini söyleyemiyoruz. Daha çok iş var.

DA- Evet söyleyemeyiz, henüz çok iş var. Hatta ekonomistlerin üzerinde entere- san iş var. Umarım ki ekonomi

de biraz daha düzelir ve insanlar çok fakirlikten, açlıktan kurtulur.

AB- Az önce bahsettiğiniz bir konu vardı. Hani 90'larda 1 milyar kişi orta sınıfa geçti dediniz. Ama bu krizle o bir milyar kişi tekrar alt tarafa geçti.

DA- Ne yazık ki öyle olacak. En büyük umudumuz da bunun çok uzun vadeli olmaması.

AB- Çok teşekkür ederim. Eklemek istediğiniz bir husus var mı?

DA- Ben de size teşekkür ederim.

“Türkiye’de hala devlet kaynak dağılımı işleminin içerisinde çok büyük bir rol oynuyor. Hala insanlar bir politikacı ile bağlantısı olmadan başarılı, büyük işlere girişemiyorlar.”